

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЗИТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ПІДСИСТЕМІ «ВИКЛАДАЧ-НАУКОВЕЦЬ – МАЙБУТНІЙ ВИКЛАДАЧ», ЯК ДОМІНАНТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ КОУЧ-ПЕДАГОГІКИ У ВТНЗ

УДК: 378.01

Брмакова С.С.

У статті розкрито суть моніторингового дослідження професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних університетів, що проходило на базі експериментальної педагогічної лабораторії, в рамках впровадження коуч-педагогіки.

***Ключові слова:** професійна підготовка майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів, моніторинг професійної підготовки, коуч-педагогіка, педагогічне консультування, педагогічна супервізія, позитивне спілкування.*

ОРГАНИЗАЦИЯ ПОЗИТИВНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ В ПОДСИСТЕМЕ «ПРЕПОДАВАТЕЛЬ-УЧЕНЫЙ – БУДУЩИЙ ПРЕПОДАВАТЕЛЬ», КАК ДОМИНАНТА ВНЕДРЕНИЯ КОУЧ- ПЕДАГОГИКИ В ВТУЗ

В статье раскрыта сущность мониторингового исследования профессиональной подготовки будущих преподавателей высших технических учебных заведений, проходящей на базе экспериментальной педагогической лаборатории, в рамках внедрения коуч-педагогика.

***Ключевые слова:** профессиональная подготовка будущих преподавателей высших технических учебных заведений, мониторинг профессиональной подготовки, коуч-педагогика, педагогическое консультирование, педагогическая супервизия, позитивное общение.*

ORGANIZATION OF POSITIVE CO-OPERATION IN SUBSYSTEM TEACHER-RESEARCH WORKER IS FUTURE TEACHER AS DOMINANT OF INTRODUCTION OF COACH-PEDAGOGICS IN HIGHER TECHNICAL EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

Essence of monitoring research of professional preparation of future teachers of higher technical educational establishments is exposed in the article, that passed on the base of experimental pedagogical laboratory, within the framework of introduction of pedagogics.

***Key words:** professional preparation of future teachers of higher technical educational establishments, monitoring of professional preparation, coach-pedagogics, pedagogical advising, pedagogical superviziya, positive intercourse.*

Постановка проблеми. Інтенсивний інноваційний розвиток вищих технічних навчальних закладів зумовив появу нової ролі викладача у ньому – викладача-консультанта, управлінця, тьютора, науковця, який спроможний допомогти, визначити «точки зростання», осмислити характер і послідовність необхідних змін, подолати ситуації професійного ускладнення як майбутнім

викладачам ВТНЗ, так і вже досвідченим зі сталим професійно-педагогічним стажем.

Існуюча система освіти у ВТНЗ нерідко не формує навички, необхідні студенту в ринкових умовах професійної діяльності. Тому особливе значення для сучасних ВТНЗ має здібність викладачів впроваджувати новітні інноваційні надсучасні технології навчання. Нова парадигма професійної підготовки майбутнього викладача ВТНЗ розроблена нами розглядає навчання, як системний елемент професійно-педагогічної підготовки, де ВТНЗ несе відповідальність за надання професійної підготовки майбутнього викладача ВТНЗ нової якості конкурентоспроможності. Тому, у наш час тема коуч-педагогіки стала досить актуальною. Більшість коуч-консультантів визначають її не тільки як метод безпосереднього навчання, але й як філософію, систему технологій і методів спрямованих на постановку максимально швидкого досягнення мети.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останніх наших дослідження ми зазначали, що коучинг – вид індивідуальної підтримки індивіда, які ставлять свою задачею особистісне і професійне зростання, підвищення професійної ефективності. Коучинг спрямований на допомогу у досягненні мети і розв'язанні різного роду проблем у будь-яких галузях людського життя, у тому числі і в освіті. Педагогічний коучинг пришвидшує процес професійної підготовки майбутнього викладача ВТНЗ до його професійної мети, допомагаючи йому зосередитися на бажаному результаті і відкриваючи більш широкий вибір альтернатив. У педагогічному коучингу основна увага зосереджується на теперішній ситуації студента і на тому, які дії він готовий прийняти, щоб досягнути бажаного результату у майбутні професійно-педагогічні діяльності.

Коуч-педагогіка - педагогіка самовизначення – новий напрямок у сучасній педагогіці та філософській антропології. Задача педагога – коуча полягає у тому, щоб створити освітню подію, яка б ініціювала студента у трьохвимірний процес професійного самовизначення, що включає: у собі:

- набуття здібностей педагогічної рефлексії та критичного мислення для реконструкції ідеологій, яким наповнене звичайне життя людини. Усвідомлення та інтерпретація цих ідеологій є процесом переходу від міфологічних уявлень про себе і зовнішній світ у критичне знання про них.

- побудова нової суб'єктивності через процес реконструкції, інтеграції та переорієнтації історії у контексті професійного самовизначення.

- детальну розробку власного професійного простору через реалізацію ініціатив, які вимагають від студента навичок управління проектами та розвитком.

Аналіз теорії і практики моніторингового супроводу професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів дозволяє нам виділити специфічний феномен коуч-консультаційної культури викладача ВТНЗ, який може розумітися:

- по-перше, як вищий рівень майстерності викладача-супервізора, що формується в процесі його професійною діяльності і що виявляється в різноманітні і якості коуч-консультаційних освітніх послуг;

- по-друге, як складна системна професійно-особистісної властивості викладача ВТНЗ, що відображає стійкі особливості його професійної свідомості,

поведінки, діяльності, а також його ціннісні орієнтації і духовно-етичні позиції;

- у третій, як комплексна педагогічна технологія, що відображає стиль професійної поведінки викладача, його розуміння основних принципів і методів консультативної діяльності, характер взаємодії зі студентом, особливості педагогічного консультування як творчого процесу.

Таке розуміння освітніх послуг у ВТЗ цілком співзвучно з відомим філософсько-педагогічним підходом до феномену «культура». Так, аксіологічний підхід допомагає осмислити складну ієрархію ідеалів і сенсів, значущих для коуч-викладача ВТЗ. У цьому плані певний інтерес представляє ціннісна концепція вітчизняного філософа Г.С.Батищева, який особливий акцент робив на міжкультурній аксіологічній позиції з домінантністю на інших, що є надзвичайно важливим для визначення ціннісних підстав організації позитивної взаємодії, яке повинно здійснюватися в руслі культури глибинного спілкування.

Метою статті є дослідження визначення основних чинників організації позитивної взаємодії у підсистемі «викладач-науковець – майбутній викладач», як домінанти впровадження коуч-педагогіки у вищий технічний навчальний заклад.

Виклад основного матеріалу. Як детермінанта моніторингового супроводу професійної підготовки майбутнього викладача в останні десятиліття коуч - педагогіка у вітчизняній та зарубіжній педагогіці, розуміється, по-перше, як особлива філософія навчання та виховання особистості, що має на меті педагогічне консультування, а по-друге, як характеристика педагогічної практики коуч-консультування, що створюється в окремо взятому вищому технічному навчальному закладі в рамках професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців, потенційних викладачів вищих технічних навчальних закладів [1,4,7].

Філософія коуч-педагогіки враховує як широкий контекст розвитку сучасної вищої школи і освіти, проблеми дитинства, інституту сім'ї, взаємозв'язок різних агентів соціалізації студента, так і складні процеси, вищої школи, що відбуваються усередині, пов'язані із змінами в її організаційному розвитку, в цілях і характері педагогічної взаємодії, в змісті і формах освітнього процесу [2,8,11].

Консультативна культура припускає облік змін, і повинна бути адекватною новим соціальним вимогам. Ці зміни сьогодні торкаються всього статусу студента. Виходячи з діалектики загального і особливого консультативна культура відображає подвійну природу педагогічного консультування. З одного боку, консультування є однією з функцій педагогічної діяльності в цілому, а з іншої – специфічним видом професійної діяльності окремих фахівців (педагоги-консультанти, методисти, модератори, супервізори, коуч-викладачі тощо).

Викладач вищого технічного навчального закладу для здійснення коуч-консультування повинен володіти високим рівнем психолого-педагогічної культури, глибокими професійно-технічними знаннями в галузі педагогіки, психології, менеджменту, мати широку загальнолюдовську підготовку, що включає, як теоретичні, так і практичні аспекти [3].

У нашому дослідженні ми виділи такі критерії професіоналізму, яким повинен відповідати коуч-викладач вищого технічного навчального закладу (див. табл. 1)

Таблиця 1
Критерії професіоналізму коуч-викладача ВТНЗ

Вимоги до особистості	Вимоги до професійної компетенції	
	Повинен знати	Повинен уміти
<ul style="list-style-type: none"> - творче мислення, - розвиток навичок ділового спілкування - психолого-педагогічна зрілість; - гарний душевний стан, - стабільність у поведінці, - упевненість у собі, - здібність до самовдосконалення, самодисципліни, самоорганізованості, самокритичності, - професійна етика 	<ul style="list-style-type: none"> - проблеми теорії і практики управління, - методи управління; - процедури ведення моніторингової звітності, - системи обробки інформації; - організаційні основи консультивання, - методичні засади консультивання, - фактори, що впливають на результативність консультивання 	<ul style="list-style-type: none"> - визначати і розв'язувати проблеми, - приймати нестандартні управлінські рішення, - навчати і передавати знання, - спонукати студентів до творчої діяльності, - формувати і розвивати ефективні навчальні групи, - застосовувати раніше набутий досвід консультивання в різних галузях при розв'язанні різних проблем; - постійно доповнювати і оновлювати знання; - брати участь у розробці і реалізації стратегії консультаційної організації

Загалом коуч-консультивання у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів здійснюють різні категорії педагогічного персоналу ВТНЗ (див. схему 1).

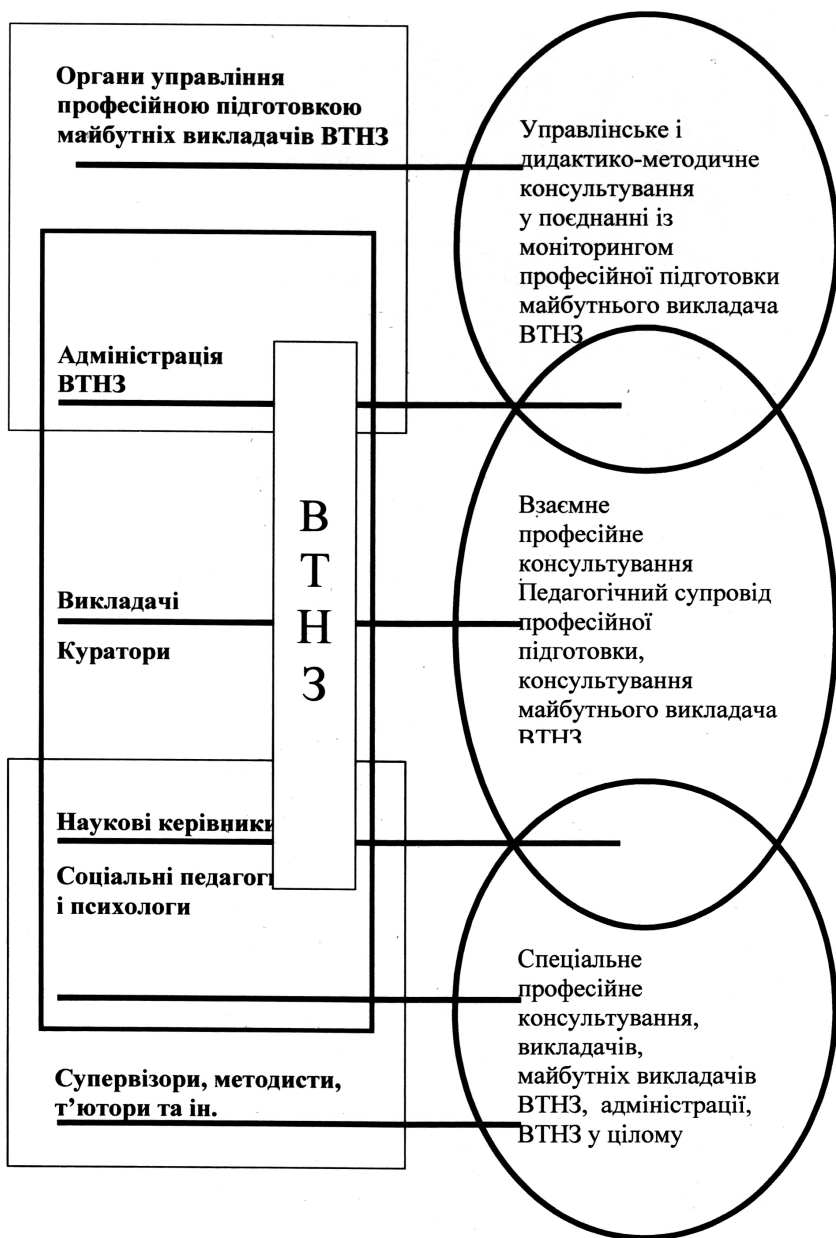

Схема 4. Суб'єкти коуч-консультування у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів ВТНЗ

Як видно з представленої схеми, коуч-консультування у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів ВТНЗ включає разом з іншими два значущі змістовні блоки – науково-методичний супровід педагогічного персоналу і супровід професійної підготовки майбутнього викладача ВТНЗ.

Зупинимося на принципах коуч-консультаційної взаємодії детальніше.

Принцип добровільності припускає, що майбутній викладач ВТНЗ сам вирішує питання про необхідність звернення до коуч-викладача, обирає собі фахівця, форму і тривалість консультування, а також визначає, як отримані ним рекомендації можуть бути використані в реальних ситуаціях професійної діяльності.

Принцип рівноправ'я сторін припускає рівну відповідальність майбутнього викладача ВТНЗ і консультанта за успіх коуч-консультацій. У зв'язку з цим майбутньому викладачу ВТНЗ відводиться рівноцінна роль в консультуванні разом із коуч-викладачем.

Принцип варіативності припускає, що консультування носить ситуативно змінний характер, що істотно обмежує можливість виділення універсальних способів рішення проблем студента, придатних для всіх ситуацій.

Педагогічні ситуації є надзвичайно різноманітними і динамічними. Реальна дійсність ВТНЗ є живою тканиною, яка не вписується в жорсткі рамки, і не дозволяє пропонувати майбутньому викладачів ВТНЗ стандартні рецепти професійної поведінки. Відтак, практика коуч-консультування не може бути зведена до розробки готових рецептів, а спонукає фахівців до самостійного аналізу і постійної діяльності рефлексії, бо не може бути однакових майбутніх викладачів ВТНЗ, однакових проблем і ситуацій коуч-консультування, а значить, і однакових консультаційних послуг викладачів ВТНЗ. Консультаційна послуга викладача для майбутнього викладача ВТНЗ має не тільки інструментальні, але і процесуальні характеристики.

Відповідно до принципу цілісності коуч-консультування є лише окремою ланкою в системі безперервного супроводу професійної підготовки майбутнього викладача ВТНЗ. Сама по собі вона не може вирішити та передбачити усі проблеми або зняти ускладнення, що є, або можуть виникнути у фахівця. Лише логічна взаємодія і послідовне надання серії коуч-консультацій майбутньому викладачу ВТНЗ може забезпечити якісну професійну підготовку.

Принцип професійної етики розглядає як умови ефективного консультування, дотримання етичних норм, що виключають маніпулювання клієнтом, професійний імідж коуч-викладача, нав'язування консультуваному суб'єктивних професійних позицій і оцінок.

Принцип незалежності коуч-викладача виходить з того, що в процесі коуч-консультування викладач повинен абстрагуватись від інших соціальних ролей, які він виконує. Даний принцип виключає можливість педагогічного коуч-консультування за дорученням, бо такий процес ігнорує суб'єктну позицію учасників консультаційної взаємодії, а за своїм характером нагадує коаліційне маніпулювання.

Незалежно від результату акту коаліційного маніпулювання у процесі професійної підготовки майбутнього фахівця, створюється коаліція «замовник - виконавець» розпадається і при необхідності може бути знов створена в тому ж або іншому складі.

Коаліційне маніпулювання не відповідає загальним принципам консультативної культури з наступних причин: як коуч-викладач, так і студент, позбавлені самостійності в ухваленні рішення, бо викладач нав'язує студентові відповідний зразок поведінки у професійно-педагогічній діяльності, який відповідає отриманому «замовленню». При цьому ігноруються індивідуальні професійні цілі студента, його розуміння педагогічної ситуації, можливість використання різних альтернатив педагогічної взаємодії у професійному майбутньому.

Коаліційне маніпулювання не слід плутати з опосередкованим консультуванням, яке часто використовується в управлінській практиці. В цьому випадку керівник ВТНЗ делегує надання коуч-консультативної послуги третій особі, яка є компетентним в рішенні проблемної ситуації і одночасно не пов'язана із майбутнім викладачем ВТНЗ.

Принцип конфіденційності проголошує неприпустимість розголошування довірчої інформації, отриманої викладачем у процесі взаємодії зі студентом.

Принцип кооперації припускає, що викладач під час зіткнення із складною і багатоаспектною проблемою коуч-консультування повинен адекватно оцінювати межі власної компетентності і у разі потреби використовувати можливості досвідченішого консультанта-супервізора або консультативного консиліуму, у якому може бути представлені фахівці різних профілів.

Професійний досвід консультантів багато в чому обмежений рамками ВТНЗ, що прирікає їх на певний консерватизм, звужує спектр інноваційних ідей, які можуть бути використані в консультативній роботі.

Коуч-консультування повинно актуалізувати творчий потенціал майбутнього викладача ВТНЗ, спонукати його до самоаналізу, до ухвалення відповідальності за вирішення професійної проблеми за допомогою порад і підказок.

Шлях педагогічного коуч-консультування майбутнього викладача ВТНЗ - не трансляція готових зразків професійної поведінки, а вироблення нових казен-моделей, зорієнтоване на професійно-особові можливості майбутнього викладача ВТНЗ. Тому, ефективне коуч-консультування викладачів ВТНЗ - це процес, який виконується разом із майбутнім викладачем ВТНЗ, але не замість майбутнього викладача ВТНЗ.

Виходячи з положення про індивідуалізацію, в рамках аксіологічного і діяльно-технологічного підходів [5,6] до коуч-консультативної культури, можна виділити моделі позитивної взаємодії у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів, що розрізняються:

- за ціннісними засадами: охоронна і бар'єрна [9,10];
- за ролевою позицією коуч-викладача: консультативна де викладач – автор готового рецепту «професіонала» і спонукальна (викладач ініціатор пошуку самостійного рішення) [12];
- за формою взаємодії: актуалізований діалог і сценічне коуч-консультування [13];

Розкриття суті консультативної культури не обмежується розглядом різних моделей позитивної взаємодії викладача, як коуча і студента, і потенційного,

у майбутньому викладача ВТНЗ, але і припускає осмислення відмінностей між справжнім коуч-консультуванням як видом супроводу професійної підготовки фахівця і «квазіконсультуванням» [14], що є ситуативними порадами і рекомендаціями студенту у процесі його професійної підготовки різними учасниками навчально-виховного процесу у ВТНЗ. Квазіконсультування має негативний педагогічний ефект [11], оскільки воно занурює майбутнього фахівця у психологічно несприятливу ситуацію, що супроводжується емоційною напругою, пов'язаною з негативною оцінкою його поведінки або діяльності. Це ускладнює пошук раціональних рішень в ситуації, яка склалася, оскільки рекомендація коуч-викладача сприймається або пасивно, або відчужено.

Негативний ефект посилюється тимчасовим дефіцитом часу, в умовах якого проходить квазіконсультування [9]. Студенту здається, що над ним вершать «швидкий суд», проводять з ним не особистісно-зорієнтовану консультацію, а дають загальні стандартні рекомендації та моралізаторські поради, що не мають особливого сенсу для реальної практики. Відтак, квазіконсультування сприймається як акт формальної комунікації, що ігнорує індивідуальність студента, його позицію, думку, відношення до того, що відбувається.

Квазіконсультування може здійснюватися і у формі коаліційного маніпулювання, яке припускає освіту коаліції «замовника» і «виконавця» (виступаючого як квазіконсультанта) з метою надання цілеспрямованої дії на третє обличчя – «клієнта» (виступаючого як квазіконсультуємого, тобто студента) [5,7].

Висновок. Отож, коуч-педагогіка сприяє більше навчанню майбутнього фахівця чим вчить. Професійно-педагогічний коучинг у ВТНЗ – це система саморозвитку і самовдосконалення особистісних і професійних якостей майбутнього викладача ВТНЗ протягом кожного моменту життя через професійне самоусвідомлення, самоактуалізацію, що призводить до результативної, заснованої на довірі та взаємоповазі взаємодії коуч-викладача зі студентами.

Сучасні концепції консультаційної культури виходять з того, що педагогічне коуч-консультування у вищій школі – є наукою, яку можна досягнути, мистецтвом, яким можна опанувати. Цією наукою повинен володіти кожен сучасний конкурентоспроможний фахівець.

Література

1. Auer P., Redlich A. Bericht zur Taetigkeit von Beratungslehrerinnen und Beratungslehrern in Baden-Wuerttemberg, Hamburg, Niedersachsen, Nordrhein-Westfalen und Schleswig-Holstein. / Auer P., Redlich A. Universitaet. Hamburg, 1991. – P 14-27.
2. Bandler R., Grinder J. Neue Wege der Kurzzeittherapie. / Bandler R., Grinder J. - Paderborn: Jungfermann, 1981. – 231p.
3. Benz E., Rueckriem N. (Hrsg.). Der Lehrer als Berater. / Benz E., Rueckriem N. (Hrsg.) - Heidelberg. 1978. – 123p.
4. Bramer L.M., Schostorm E.L. Therapeutic Psychology / Bramer L.M., Schostorm E.L.: Fundamentals of Counseling and Psychotherapy. 4-th Ed. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1982. – 239p.

5. Dalin P., Rolff H.-G., Buchen H. Institutioneller Schulentwicklungs-Prozess. / Dalin P., Rolff H.-G., Buchen H. – Boenen, 1995. - 350 p.
6. De Charms R. Personal Causation. / De Charms R - New York: McGraw-Hill, 1968. - 342 p.
7. Folling-Albers M. Veraenderte Kindheit – veraenderte Grundschule. / Folling-Albers M. – Frankfurt/Main, 1989. – 302 S.
8. Frey K., Aregger K. Ein Modell fuer Integration von Theorie und Praxis in Curruculum Proiekten: das generative Leitsystem. In: H.Haft, U.Hameyer. Curriculum Planung, Theorie und Praxis. / Frey K., Aregger K. – Muenchen, 1975. – P. 35-78.
9. George R.L., Cristiani T.S. Counseling: Theory and Practice. / George R.L., Cristiani T.S. // 3-rd Ed., Englewood Cliffs. N.J.: Prentice-Hall, 1990. - P. 45-54
10. Gilliland B.E., James R.K., Browman J.T. Theories and Strategies in Counseling and Psychotherapy. / Gilliland B.E., James R.K., Browman J.T. // 2-nd Ed. Englewood Cliffs. N.J.: Prentice-Hall, 1989. - 456 p.
11. Rolff H.-G., Buhren C.G., Lindau-Bank D., Mueller S. Manual Schulentwicklung. Handlungskonzept zur paedagogischen Schulentwicklungsberatung (SchuB). / Rolff H.-G., Buhren C.G., Lindau-Bank D., Mueller S. – Weinheim, Basel, 1998. - 366 P.
12. Seligman M.E.P. Erlernte Hilfloesigkeit (3. Aufl.). / Seligman M.E.P. - Muenchen, Weinheim: Psychologie Verlags-Union, Urban & Schwarzenberg. - 326 P.
13. Tesser A. Toward a self-evaluation maintenance model of social behavior. / Tesser A. // In: L. Berkowitz (Ed.). Advances in Experimental Social Psychology (Vol. 22). San Diego: Academic Press. 1989. - P. 181-227.
14. Wichterich H. Organisationsentwicklung in der Schule: Aufgabe oder Ueberforderung der Beratungslehrer? In: Grewe N. (Hrsg.): Beratungslehrer – eine neue Rolle im System. Neuwied/ Wichterich H. // Luchterhand, 1990.- 453 p.

**МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ
МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОВНОЇ
ПОЛІТИКИ В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ
СЕРЕДОВИЩІ**

УДК: 378.013+371.4+306.449+306

Сакалюк О.О.

У статті подано аналіз мотиваційного компоненту готовності майбутніх менеджерів освіти до реалізації державної мовної політики в полікультурному навчальному середовищі та характеристику його показників.

Ключові слова: потреби, мотиви, інтереси, мотивація, мотиваційний компонент готовності, майбутні менеджери освіти, державна мовна політика в полікультурному навчальному середовищі, толерантність.